

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด

Administration of Dhammayut Monastic Order's Affairs in Roi-Et Province

พระราชปริยัติวิมล (ศรีสุระ)*

พระมหาประกาศ ปรีชาโน, พระครูปลัดรังสรรค์ คุณสาโร**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ได้เน้นการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังยึดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และจารีตขนบธรรมเนียมปฏิบัติในสายวิปัสสนาธุระ ที่โดดเด่นที่สุดก็คือการนำประชาชนปฏิบัติธรรมสู่แนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ประโยชน์ตรงนี้ได้เกิดมีได้เพราะการบริหารงานกิจการในองค์กรของคณะสงฆ์ที่มีแบบแผนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั่นเอง

คำสำคัญ: การบริหาร, กิจการคณะสงฆ์ธรรมยุต, จังหวัดร้อยเอ็ด

Abstract

This article purpose To study the Sangha administration Dhammayut Roi-Et. Considering it was found that the clergy Dhammayut in Roi-Et. He stressed the Sangha administration under strict discipline. The act also confiscated ecclesiastical traditions and customs practiced in business insight. The most notable was the introduction of the practice to the way of life pretty good. This is an advantage because the management organization of the clergy with a pattern from past to present itself.

Keywords: : Administration, Dhammayut Monastic Order's Affairs, Roi-Et Province

* อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัษมคามกุฎราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

** อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัษมคามกุฎราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

๑. บทนำ

คณะสงฆ์ควรมีระบบการบริหารและการปกครองของตนเอง ที่สามารถผสมผสานส่วนดีของระบบราชการ และเอกชนเข้ากับหลักพระธรรมวินัย ให้ทันกับเหตุการณ์พัฒนาไปตามยุคตามสมัย ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๑ การบริหารงานเป็นกิจการของคณะสงฆ์ที่จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่และเป็นภารกิจของคณะสงฆ์ เพราะเป็นกิจการขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนและทุกชั้น เพราะคณะสงฆ์ต้องดำเนินกิจการคณะสงฆ์โดยแท้ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา ๑๕ ตรี (๑) และ (๓) และข้อ ๕ แห่งกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๒๓ (พ.ศ.๒๕๔๑) ว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ ๖ ประการ^๒ หรือที่เรียกว่าแผนภารกิจ ๖ ด้านของคณะสงฆ์ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ภายใต้การกำกับดูแลของพระราชปริยัติวิมล (สายัณห์ ปญญาวิโร) เป็นเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด โดยทำการศึกษาเฉพาะประเด็นการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ครอบคลุมตามแบบแผนภารกิจ ๖ ด้านของคณะสงฆ์ อันจะช่วยให้ได้ภาพรวมของการบริหารคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด

เป็นอย่างไร ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อนำเอาผลของการศึกษาไปพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่ได้อยู่แล้ว ก็จะได้พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ส่วนที่ด้อยก็จะได้ ประมวลข้อเสนอนะให้เกิดแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคคล หรือด้านองค์กรเองก็ตาม เพื่อเป็นการจรจรโลงพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับชุมชนหรือสังคมสืบไป

การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ จึงเป็นความคาดหวังของสังคมอีกประการหนึ่ง นอกจากการประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในธรรมวินัย เพื่อเป็นแบบอย่างของจริยธรรมความดีงามให้แก่คนในสังคมได้เชื่อถือได้ว่า คุณงามความดีในสังคมนั้นยังมีอยู่จริง ดังนั้น บทความนี้ จึงเกี่ยวข้องกับประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ฯลฯ เพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในทางที่ดีเพิ่มขึ้นได้ต่อไป ในภายภาคหน้า

๒. ความหมายของการบริหาร

การบริหาร (Administration) เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ของการทำงานและความมี

^๑ พระศักรินทร์ ไชยโพธิ์, “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์”, *วารสารวิจัยและพัฒนาโดยองค์กร ในพระบรมราชูปถัมภ์*, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙) : หน้า ๔๑.

^๒ พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ), *วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๒*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖.

ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ การบริหารเป็นมรรคที่สำคัญ จะนำไปสู่ความก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคล ในองค์การซึ่งมีการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่างๆ การวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหารชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวหรือองค์การใด ย่อมเกี่ยวข้องกับบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม^๓ ดังนั้น การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการพัฒนางาน องค์การให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง^๔

๓. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

ธุรกิจหรือองค์การเป็นกลุ่มของบุคคลที่ร่วมกันทำงานด้วยโครงสร้าง และการประสานงานเป็นหลักการชัดเจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่กำหนดเป้าหมายไว้ ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรจากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ ประกอบด้วยคน (Man) เงิน (Money) วัสดุหรือ

เครื่องจักร (Material/Machine) ข้อมูลสารสนเทศ (Management Information System) กระบวนการหรือวิธีการ (Method) และการบริหาร (Management) หรือที่นิยมเรียกว่า 6M's^๕ และการบริหารธุรกิจหรือองค์การให้ประสบความสำเร็จทั้ง 6M's นั้น ต้องประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดการองค์การ (Organizing) การสั่งการหรือการชี้นำ (Directing/Leading) และการควบคุม (Controlling)

ซึ่งจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับทรัพยากรขององค์การ (ซึ่งก็คือ 6M's นั้นเอง) เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญ ในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ครบถ้วน ส่วนผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานตามกระบวนการบริหาร ซึ่งโดยปกติเป็นผู้วางแผน ตัดสินใจ จัดองค์การ สั่งการและควบคุมทรัพยากรทางการบริหารให้เกิดผลสำเร็จ

๔. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นการบริหารงานของคณะสงฆ์ทุกท่านที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ ต่อการดูแลคณะสงฆ์ตั้งนั้นจึงได้มีการออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ คือรูปแบบของการ

^๓ จงจิตร สว่างจิต, การจัดการองค์การและการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๑.

^๔ สำออง จันทนตรี, “พุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐) : หน้า ๒๒๔.

^๕ บรรเจิด สมสุข, การบริหารองค์การ, (กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๖.

ปกครองสงฆ์ไว้เพื่อเป็นรูปแบบของการดูแลและการปกครองคณะให้อยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการ ในสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ที่ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ จำแนกออกเป็น ๖ ด้าน คือ^๖

๑. ด้านการปกครอง ได้แก่ การปกครอง สอดส่อง ดูแลความเรียบร้อยให้ภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระธรรมวินัย และคำสั่งของมหาเถรสมาคม อีกทั้ง จัดระบบการบริหารจัดการกิจการภายในวัดในแต่ละด้านอย่างชัดเจน

๒. ด้านการศึกษา ได้แก่ การดำเนินการส่งเสริมให้พระภิกษุสงฆ์สามเณรและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย จนมีความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติได้ตามความสามารถ

๓. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เด็กและประชาชนได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งในและนอกระบบการศึกษาของรัฐ เพื่อที่จะสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ

๔. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้แก่ การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาเผยแผ่ศาสนธรรมโดยวิธีต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบ

เข้าใจ และน้อมนำไปปฏิบัติ อันจะยังผลให้สังคมตลอดจนประเทศชาติมีความผาสุก สันติสุข และมีความเจริญก้าวหน้า

๕. ด้านการสาธารณูปการ ได้แก่ การพัฒนาวัด การบำรุงรักษาวัด การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถาน ภายในวัดให้เรียบร้อยดีงามเป็นที่ทำบุญ บำเพ็ญกุศล ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ ของสังคมนั้นๆ เป็นที่อำนวยความสะดวก และเป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชน

๖. ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ได้แก่ การดำเนินการสงเคราะห์ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั้งจิตใจ และทางวัตถุที่ไม่ขัดพระธรรมวินัย และสมณวิสัยเพื่อประโยชน์ และความสุขของประชาชน แห่งวัดนั้นๆ และทั่วไป

๕. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการปกครอง

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุต จังหวัดร้อยเอ็ด ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งยึดแนวทางดำเนินการตามระเบียบทุกประการ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า “โดยที่การจัดดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ มีใช้เป็นกิจการอันแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์ เพื่อการถ่วงดุลอำนาจ เช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดย

^๖ พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร), ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

ระบบเช่นว่านั้น เป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการ จึงสมควรแก้ไขปรับปรุงเสียใหม่ ให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์มหาเถรสมาคมตามอำนาจกฎหมายและพระธรรมวินัยทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา”^๗

ภาพรวมการปกครองคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ภายใต้การปกครองโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยกำหนดอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เกี่ยวข้องกับการควบคุมและส่งเสริมกิจการคณะสงฆ์ที่เคยถูกจัดเป็นอำนาจหน้าที่ของสังฆมนตรีแห่งองค์การ ๔ ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ ปัจจุบันมหาเถรสมาคมมีอำนาจที่เกี่ยวกับงานคณะสงฆ์ ๖ ประเภท คือ ๑) การปกครอง ๒) การศาสนศึกษา ๓) การศึกษาสงเคราะห์ ๔) การเผยแผ่ ๕) การสาธารณูปการ และ ๖) การสาธารณสงเคราะห์

๖. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศาสนศึกษา

การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ธรรม ๒ ประการของบรรพชิตและคฤหัสถ์ ในปัจจุบันจัดการศึกษา

ของสงฆ์ เป็น ๒ ส่วน คือ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี และการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกสามัญ การศาสนศึกษา หมายถึง ปริยัติปฏิบัติ ปฏิเวธ และมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ สीलสิกขา การอบรมกาย วาจา จิตสิกขา การอบรมใจ ปัญญาสิกขา การอบรมกาย วาจา ใจ ด้วยปัญญา

การศึกษาตามหลักพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ระดับต่างๆ ให้เกิดขึ้นรู้สัจธรรม เมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี และสร้างสรรค์ในตัวเอง ในคนอื่นและสังคม การศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันสมควรแก่สมณะ การบวชเรียนคือ การศึกษาโดยการบรรพชาเป็นสามเณรอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเนื้อหาของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ก็คือพระพุทธศาสนานั้นเอง

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาออกเป็น ๒ ส่วน คือ^๘

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสูตร แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสมี อุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชี ที่ศึกษา

^๗ พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล), *การบริหารวัด*, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๕-๖๙.

^๘ แสวง อุดมศรี, *การปกครองคณะสงฆ์ไทย*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐๑.

เล่าเรียนเรียกว่า ธรรมศึกษา แบ่งออกเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีตามหลักสูตร แบ่งออกเป็น ๘ ชั้น คือ ประโยค ๑-๒ และเปรียญธรรม ๓-๙

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงประกาศให้เป็นระเบียบ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเมื่อวันที่ ๒๐กรกฎาคม ๒๕๑๔ และฉบับปรับปรุงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๓๕ มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไป เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้หลักธรรม และหากพระภิกษุเณรเหล่านี้ มีความประสงค์จะลาสิกขา ก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้ เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษาหรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพได้

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมและระดับอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยสงฆ์) ศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตจริง ทั้งทางโลกและทางธรรมผสมผสานกันไป และเพื่ออนุวัตน์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของโลก แต่วิชาการพระพุทธศาสนายังเป็นแกนหลักในการศึกษา ถือเป็นการศึกษาสมัยใหม่ที่ผสมผสานทั้งทางด้านศาสนาและวิชาสามัญศึกษาเข้าด้วยกัน การศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนคัมภีร์และวิปัสสนาธุระจึงถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงหรือหน้าที่หลักของพระสงฆ์ เป็นการศึกษา

เล่าเรียน เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตามองค์ประกอบของการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. ปริยัติ ได้แก่ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยความเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ และการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้น เป็นการศึกษาภาคทฤษฎี คือ การศึกษาธรรมวินัย ให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้ง เพื่อให้เกิดความกระจ่างแจ้งว่าคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ที่จัดเป็นธรรมบทนั้นบทรึว่าด้วยเรื่องอะไร ถ้าผู้เรียนจะน้อมนำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางหรือแสงประทีปแห่งชีวิต จะทำอย่างไรและเมื่อปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไร เรียกว่า ปริยัติ

๒. ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนที่ได้เรียนรู้ในทางภาคทฤษฎีนั้น มาสู่ภาคปฏิบัติ คือ นำมาประพฤติปฏิบัติจริงๆ เพื่อเป็นการอบรมกาย วาจา และใจ กล่าวอีกในหนึ่งก็คือ นำเอาหลักธรรมที่เรียนรู้แล้วนั้นเป็นแนวทางหรือปทัฏฐานแห่งชีวิต ให้เหมาะสมกับฐานของตนเรียกว่า ปฏิบัติ

๓. ปฏิเวธ ได้แก่ ผลของการปฏิบัติธรรม เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระอรหันตสาวก พระอรหันตสาวิกา และพระอริยบุคคล เป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ซึ่งทำให้ยกฐานะจากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคล การบรรลุธรรมขั้นนั้นๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัติ นั้น ไม่มีใครมายกย่องหรือแต่งตั้งให้ แต่การยกฐานะดังกล่าวเป็นโดยอัตโนมัติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ฐานะหรือตำแหน่งแห่งพระอริยเจ้านั้น

ไม่มีการแต่งตั้งให้ จะรู้ได้ด้วยตนเอง คือ เป็นปัจจัยตั้ง เวทิตัพโพ วิญญูติ เรียกว่า ปฏิเวธ^๔

๗. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษา เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือ การศึกษาอื่นนอกจากศาสนศึกษาหรือสถาบัน การศึกษา หรือบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการศึกษาที่ มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรมแก่เด็ก และเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา และการจัดการศึกษาในการ เตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์ พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อน เกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศลของวัด การมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา คณะสงฆ์กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจของ คณะสงฆ์ แบ่งเป็น ๒ ประการ คือ

๑. การศึกษาอื่นนอกจากการศาสน ศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อสงเคราะห์ ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณร และในปัจจุบันนี้ การศึกษาสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ จัดได้ถึง ๔ ประเภท

๒. การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษาส่วนการ จัดการศึกษาสงเคราะห์โดยวิธีอื่น จากการศาสน

ศึกษาหรือการสงเคราะห์ สถาบันการศึกษาหรือ การสงเคราะห์บุคคลผู้กำลังศึกษา พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะ ตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส จะดำเนินการทั้งเป็นการ ส่วนตัว หรือเป็นการคณะสงฆ์ได้ ซึ่งถือว่า การ ศึกษาเป็นผลดีแก่ประเทศชาติ และผลสะท้อนถึง พระภิกษุสงฆ์โดยตรง การสงเคราะห์การศึกษา สามารถดำเนินการได้ ดังนี้ ๑) ตั้งทุนสงเคราะห์การ ศึกษาชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ๒) ช่วยพัฒนาสถานการศึกษา ๓) ช่วยเหลือด้าน อุปกรณ์การศึกษา และ ๔) ช่วยเฉพาะบุคคลผู้กำลัง ศึกษา

๘. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้ หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแพร่หลาย ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไปปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและการพัฒนา ตนเองไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เป็นหน้าที่ ของพุทธบริษัททุกฝ่ายที่จะต้องดำเนินการร่วมกัน ให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะพระภิกษุ สงฆ์ที่มีหน้าที่ในการศึกษาและปฏิบัติตามหลัก ธรรมคำสั่งสอน จะต้องตระหนักในภาระหน้าที่ เหล่านี้อย่างแท้จริง

^๔ สุเทพ สิริวัฒนานนท์, คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไอ.เอส.พี.рін ดิง เฮาส์, ๒๕๔๙), หน้า ๓๙-๔๑.

การเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้แก่ ศาสนทายาทและประชาชนทั่วไปได้รับทราบในทุกๆ วิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตรประจำวัน การเผยแผ่พระพุทธธรรมคำสั่งสอน ถือว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝังอบรมให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมและประพฤติปฏิบัติชอบนั้น อบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และตั้งอยู่ใน สัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ สั่งสอนให้ผู้เรียนบังเกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมก่อให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา และตั้งตนอยู่ในสัมมาปฏิบัติ เพราะว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยังประโยชน์สุข ให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติ การพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์ เพื่อให้องค์กรคณะสงฆ์เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา นั้น พระสงฆ์ควรตระหนักในการเผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา โดยยึดหลัก วัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) วัตถุประสงค์กักตบประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาตินี้ ๒) สัมปรายิกกักตบประโยชน์ คือ ประโยชน์ในชาติหน้า และ ๓) ปรมัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน

๙. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณูปการ

สาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นระเบียบบริหารการคณะ

สงฆ์ส่วนกลางพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. ๒๔๔๘ ใช้คำว่า “องค์การสาธารณูปการ” แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติ ว่าด้วยอำนาจหน้าที่มหาเถรสมาคมและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” ทั้งองค์การสาธารณูปการและการสาธารณูปการ มีความหมายในการรวมกิจการคณะสงฆ์อย่างเดียวกัน กล่าวคือ ๑) การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน ๒) กิจการอันเกี่ยวกับการวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษาและการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ๓) กิจการของวัดอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร และ ๔) การศาสนสมบัติของวัด

๑๐. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในด้านการสาธารณสงเคราะห์

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินกิจการ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงาน บุคคลหรือคณะบุคคล เว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลอดทนจนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการ เพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป และการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกัน ทั้งให้คำแนะนำ สอนความคิดและวัตถุสิ่งของตามแนวคิทางพระพุทธศาสนา ถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง

ฉะนั้นการสอนหนังสือก็ตีการแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ที่ดี จัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนี้ การสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะคือ ๑) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อบต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิเพื่อคนยากจน ๒) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไป เพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น ๓) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น การสร้างถนน หนทาง การขุดคลอง การพัฒนาก่อสร้างวัดพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น และ ๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป เช่น การช่วยเหลือผู้คนที่ตกทุกข์ได้ยากเพราะภัยทางธรรมชาติ เช่น วาตภัย อุทกภัย อัคคีภัย เหล่านี้ ถือว่าเป็นการสงเคราะห์ ช่วยเหลือคนอื่นทั้งนี้ รวมเป็นถึงการสงเคราะห์คนวัยชรา สถานเด็กกำพร้า เป็นต้น

๑๑. สรุป

๑. ด้านการปกครอง

๑.๒ พระสงฆ์ควรศึกษาหลักธรรมให้ถ่องแท้ทั้งปริยัติและปฏิบัติ เพื่อให้พร้อมที่จะปฏิบัติภารกิจทั้ง ๖ ด้านของคณะสงฆ์

๒.๒ พระสงฆ์ควรพัฒนาตนให้รอบรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะส่งผลต่อศักยภาพในการอบรมพัฒนาจิต การเผยแผ่ศาสนาธรรมแก่ศาสนิกชน เช่น ด้านการบริหาร ด้านกฎหมาย กฎระเบียบของสงฆ์ เป็นต้น

๒.๓ ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ควรปรับปรุงยุคสมัยให้เหมาะกับยุคสมัยแต่คงไว้ซึ่งหลักศาสนธรรม

๒. ด้านการศึกษา

วัดต้องเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีมีการจัดตั้งสถานที่เรียนและส่งเสริมการเรียนการสอนต่อพระภิกษุสามเณรที่สนใจในการเรียนทั้งด้านบาลีและนักธรรม

๓. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๓.๑ วัดต้องพัฒนาให้เป็นหน่วยปฏิบัติในการเผยแผ่ศาสนาธรรมที่เข้มแข็ง

๓.๒ พระสงฆ์ควรเอาใจใส่ในการศึกษาธรรมะและเพิ่มศักยภาพในการเผยแผ่ศาสนาธรรม

๓.๓ พระสงฆ์ควรเป็นผู้ให้คำสอนและหลักศาสนาธรรมทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม โดยตรง คือ เป็นผู้ให้การฝึกอบรมแก่ศาสนิกชน โดยทางอ้อมคือการครองตนตามหลักธรรมวินัย ซึ่งจะก่อศรัทธาแก่บุคคลทั่วไป และการให้การอบรมพัฒนาศักยภาพด้านการอบรมพัฒนาจิตและหลักปริยัติทางศาสนาแก่คณาจารย์ วิทยากรผู้ให้การอบรมแก่เยาวชนอีกส่วนหนึ่ง

๓.๔ พระสงฆ์ควรมีบทบาทเชิงรุกในการสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรม เช่น เป็นวิทยากรอบรมในสถานศึกษา หรือจัดโครงการและกิจกรรมต่างๆ นำศาสนิกชนและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอบรมศาสนาธรรม ซึ่งอาจทำโดยวัด กลุ่มบุคคลโดยมีวัดเป็นแกนนำกลุ่มพระสงฆ์และสื่อมวลชน เป็นต้น หากร่วมมือกันหลายจุดและ

ประสานเครือขายเป็นร่างแหทั่วประเทศ จะช่วยเหลือสังคมไทยได้อย่างดียิ่ง

๓.๕ พระสงฆ์ควรให้การอบรมแก่ผู้ต้องขังและพนักงานตามโรงงานที่ไม่มีโอกาสไปฟังเทศน์ที่วัด

๔. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

๔.๑ รัฐบาลควรมีนโยบายสนับสนุนการศึกษาสงเคราะห์ที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น การสนับสนุนงบประมาณ โดยเฉพาะโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนโดยแท้จริง และเป็นการอบรมต่อเนื่องตั้งแต่วัยเยาว์

๔.๒ วัดควรเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนและประชาชนเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนโดยเป็นศูนย์กลางประสานวิทยากรช่วยอบรมประชาชนด้านการอาชีพ ตัวอย่างเช่นหลายๆ วัดได้ดำเนินการอยู่ หรือจัดห้องสมุดชุมชนและพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ศาสนธรรมศาสนาปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาตามอัธยาศัย

๕. ด้านการสาธารณูปการ

๕.๑ รัฐควรมีนโยบายสนับสนุนการสาธารณูปการที่ชัดเจนและต่อเนื่อง เช่น สนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านการพัฒนาศีลธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๕.๒ วัดควรเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ปลอดภัย

๖. ด้านสาธารณสงเคราะห์

วัดควรเป็นศูนย์กลางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นศูนย์รวมที่สร้างคุณธรรมจริยธรรมและสามัคคีธรรมในท้องถิ่น เป็นศูนย์รวมที่สามารถชี้แนะ ทิศทางการพัฒนาชุมชนในทางที่ชอบที่ควร รวมทั้งปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจศาสนธรรมและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดังนั้น การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด ได้วางกรอบแนวคิดไว้เพื่อที่จะศึกษาต่อไป มี ๖ ด้าน ดังที่ได้กล่าวสรุปมาแล้ว เป็นต้น การจัดการดูแลความเรียบร้อยในคณะสงฆ์ธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ในความรับผิดชอบของพระครูศรีวิริยโสภณ เจ้าคณะอำเภอเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสวัด และพระภิกษุสงฆ์ทุกรูปทำหน้าที่ในการดูแลให้เป็นไปตามระเบียบของการดูแลกิจการคณะสงฆ์ให้เรียบร้อย

กิจการคณะสงฆ์ภายใต้การดูแลของเจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ให้มีการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสามัคคีป้องกันทั่วทั้งจังหวัด เช่นการทำกิจกรรมร่วมกันดูแลวัดในระบบ ๕ ส. การปฏิบัติธรรม การส่งเสริมการเรียนทั้งภาคบาลีและนักธรรม เป็นต้น เพื่อให้ทุกอำเภอนำไปปฏิบัติ ในส่วนของคณะสงฆ์อำเภอพุทธมณฑลก็ได้นำมาปฏิบัติตามมติของคณะสงฆ์ของอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีการประชุมเพื่อแจ้งการปฏิบัติงานเป็นวาระการประชุมเพื่อให้เจ้าอาวาสทราบและนำไปแจ้งต่อ เพื่อให้พระภิกษุได้ร่วมกันปฏิบัติตามมติที่ได้รับมาอย่างเรียบร้อย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

จงจิตร สว่างจิต. **การจัดการองค์การและการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๕๐.

บรรเจิด สมสุข. **การบริหารองค์กร**. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา, ๒๕๕๓.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ). **วิทยาพระสังฆาธิการ เล่ม ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). **การบริหารวัด**. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

สุเทพ สิริวัฒนานนท์. **คู่มือการบริหารกิจการคณะสงฆ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๙.

แสวง อุดมศรี. **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

(๒) วารสาร :

พระศักรินทร์ ไชยโพธิ์. “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตในอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์”. **วารสารวิจัยและพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ในพระบรมราชูปถัมภ์**, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๙).

สำออง จันทนตรี. “พุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา”. **วารสารวิชาการธรรมทรรศน์**, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๐).

(๓) วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระใบฎีกาสุชิน กิตติทินโน (แสงเพชร), “ประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

